

I když moderní formy sociálního zabezpečení vznikly v 19. století, situace, kdy někteří lidé nemohli přiměřeně uspokojovat své potřeby, kterým přikládali mimořádný význam, doprovázely vývoj lidské společnosti od samého počátku. Těmito situacemi byla nucena zabývat se nejrůznější společenství-od církví, hospodářských a profesních jednotek až po města a státy. Opatření, která přijímala, neměla na samotném počátku povahu uceleného systému, byla většinou izolovaná a spočívala v poskytnutí fiskálních, pracovních nebo vojenských úlev určitým vrstvám společnosti. První opatření nalezneme již v dochovaných písemnostech starověkých civilizací.

Vývoj sociálního zabezpečení, jakožto způsobu společenského předcházení, zmírňování a odstranění negativních důsledků sociálních rizik závisel na ekonomické úrovni jednotlivých zemí, která byla a je nerovnoměrná. Impulzem mu bylo veřejné chudinství, instituce založené na myšlence vzájemné pomoci ohrožených osob a zabezpečení poskytované skupinám osob, o něž měla veřejná moc zvláštní zájem. Nelze však opomenout ani růst významu a rozsahu sociální otázky, jenž vyústil v projekt sociálního pojištění, jednoho z pilířů sociálního zabezpečení. Velkorysejší postoje k sociálnímu zabezpečení začaly být nejen státem, ale i představiteli podnikatelských kruhů zaujímány počátkem 20. století. Po 1. sv. válce roste vliv politických stran zastupujícího dělnictvo, a to zejména za situace hospodářské krize. Některé z institucí sociálního zabezpečení se navíc staly lukrativním obchodem. K zásadnímu rozmachu sociálního zabezpečení došlo po 2. sv. válce v návaznosti na příznivý hospodářský vývoj a poznatek, že sociální opatření mohou pozitivně ovlivňovat hospodářskou činnost a její výsledky svým nepřímým působením.

Název mé diplomové práce zní „Vývoj sociálního zabezpečení a jeho modelů“. Toto téma jsem si vybrala pro jeho zajímavost, aktuálnost a inspirativnost. Jen málokdo ví, že právě ve vývoji sociálního zabezpečení sehrálo Československo zcela zásadní roli. Dokladem výše zmíněného je např. zákon o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří (zákon č. 221/1924 Sb. z. a n.), který jako první na světě začal pojímat sociální pojištění jako celek, jako první je sjednotil organizačně a zároveň jako první začal respektovat i individuální potřeby pojištěnce.

Výrazné společenské, ekonomické a politické změny, které s sebou přinesl listopad 1989, našly své odezvy i v oblasti sociálního zabezpečení. Od roku 1990 probíhá sociální reforma, jejímž základním rysem je návrat k sociálnímu pojištění. V rámci ní lze rozlišit několik etap, na tu závěrečnou však ještě čekáme. V tomto období změn nabývají na zcela zásadním významu tradice, které mohou být tak významným a zásadním přínosem, nejen proto, že jsou významným ukazatelem úrovně sociálního zabezpečení. Proto se domnívám, že právě znalost vlastní historie, ale také sociálních systémů společnosti by měla být veřejně známou záležitostí.

Diplomová práce je rozdělena do tří kapitol. V první kapitole jsem se pokusila o vymezení pojmu sociálního zabezpečení, neboť zabýváme-li se historií nějakého institutu, je třeba mu přesně porozumět. Dílčí části první kapitoly obsahují, vedle již zmíněného vymezení, exkurz k samotnému pojmu sociálního zabezpečení a principy sociálního zabezpečení. Přestože na zásady je pohlíženo jako na výsledek určitého vývoje, považovala jsem tuto podkapitolu natolik zásadní pro celé sociální zabezpečení, že jsem ji zařadila k úvodním částem.

Druhá kapitola s názvem Vývoj sociálního zabezpečení tvoří jádro vlastní diplomové práce. Kapitola má sedm částí. V první se věnuji kořenům sociálního zabezpečení, pozornost soustřeďuji na chudinskou péči, institucím budovaným na myšlence vzájemné pomoci ohrožených osob a zabezpečení osob o něž měla veřejná moc zvláštní zájem. V druhé podkapitole sleduji zrod moderních forem sociálního zabezpečení a jeho vyústění v sociální pojištění. V dalších kapitolách sleduji vývoj sociálního zabezpečení ve významných etapách obnoveného samostatného státu. Zaměřuji se především na zákon o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří a na zákon o národním pojištění.

Poslední kapitola je vedena snahou vývoj shrnout a naznačit tendence z něj vyplývající.